

ПРАВО І СУСПІЛЬСТВО

Науковий
журнал

Журнал заснований
у 2004 році з ініціативи
генерал-лейтенанта міліції
ВІТАЛІЯ ФЕДОРОВИЧА
ЗАХАРОВА, заслуженого
діяча науки і техніки
України, кандидата
юридичних наук, професора

Свідцтво про державну
реєстрацію – серія КВ
№ 11724-595 ПР
від 12.09.2006

Офіційний сайт:
www.pravoisuspilstvo.org.ua

Виходить 6 разів на рік

Адреса редакції:
49064, м. Дніпро,
вул. Орловська, 1-Б
тел.: (056) 371-51-47

ISSN 2078-3736

У номері

*ОЗБУДОВА ДЕРЖАВИ І ПРАВА:
ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ*

ЦИВІЛІСТИКА

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

*АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС,
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО*

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

*ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА,
КРИМІНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА*

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНАЛІСТИКА

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

РЕЦЕНЗІЇ

2 ч. 2
2020

Науковий журнал. Заснований у 2004 році. Засновники: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», Фонд юридичної науки Академіка права В.В. Сташиса, Національна академія внутрішніх справ. Видавець – ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет». На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 6143 від 28.12.2019 р. (додаток 4) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі юридичних наук (081 – Право, 293 – Міжнародне право, 262 – Правоохоронна діяльність).

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази **Index Copernicus International** (Республіка Польща)

Головний редактор М.В. Корнієнко

Редакційна колегія не завжди
поділяє позицію автора

За точність викладеного
матеріалу відповідальність
покладається на авторів

Зміни до тексту та скорочення,
що не впливають на зміст
матеріалів, а також їх
перейменування вносяться
редакцією без узгодження
з автором

Рукописи не рецензуються
і не повертаються

Ухвалено до друку та поширення
через мережу Internet
Вченою радою Дніпровського
гуманітарного університету
(протокол № 5 від 27.02.2020 р.)

Бандурка О.М. – доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії правових наук України;

Бігняк О.В. – доктор юридичних наук, доцент;

Богатирьов І.Г. – доктор юридичних наук, професор;

Блінова Г.О. – кандидат юридичних наук, доцент;

Грабовська Сабіна – доктор хабілітований (Жешув,
Польща);

Ємець Л.О. – доктор юридичних наук, доцент;

Каложний Р.А. – доктор юридичних наук, професор;

Колшаков В.К. – доктор юридичних наук, професор;

Корнієнко М.В. – доктор юридичних наук, професор;

Легка О.В. – доктор юридичних наук, доцент;

Макушев П.В. – доктор юридичних наук, професор;

Негодченко В.О. – доктор юридичних наук, професор;

Петруненко Я.В. – кандидат юридичних наук, доцент;

Торяник В.М. – доктор політичних наук, професор;

Хрідочкін А.В. – доктор юридичних наук, кандидат
історичних наук, доцент;

Черней В.В. – доктор юридичних наук, професор;

Ярмиш О.Н. – доктор юридичних наук, професор, член-
кореспондент Національної академії правових наук України.

ЗМІСТ**ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС**

ГУДИМА Т. С. ПРИНЦИПИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	3
ПОЖОДЖУК Т. Б. СУБ'ЄКТНИЙ СКЛАД КОРПОРАТИВНОГО ДОГОВОРУ.....	11
САМСОНОВА Я. О., ФЕДЮК В. В. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ХОЛДІНГІВ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СТАНУ.....	18

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

АМЕЛІЧЕВА Л. П. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТВОРЧОЇ КОМПОНЕНТИ ГІДНОЇ ПРАЦІ ЗА ТРУДОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ.....	25
ГАЙДАРЕНКО Л. О. МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКА: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ.....	33
ЗІМІН М. В. ПРАВОВІ ЗАСАДИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ПЛАТЕЖІВ ФОНДОМ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ.....	38
КОЗУБ І. Г. ЩОДО ДИСКРИМІНАЦІЇ У СФЕРІ ПРАЦІ ЗА ОЗНАКАМИ СЕКСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ҐЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.....	42
ОЛІЙНИКОВ Г. В., ВЕРЕСА О. В., ЛЕНЬ В. В. ПІДСТАВИ ОНТОГЕНЕЗУ ПСИХОСОМАТИЧНИХ ДЕЗОРІЄНТАЦІЙ ТА ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ, ПОВ'ЯЗАНІ З ОСОБАМИ, ЯКІ МАЮТЬ ВИКРИВЛЕНУ ҐЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ.....	49
ОРЛОВСЬКИЙ О. Я. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	57
ПРУДНИКОВ В. А. ТРУДОВА ФУНКЦІЯ ПРАЦІВНИКА – ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ ЗМІСТУ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ.....	64
РАЙКО М. С. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ: ЗАГАЛЬНОСВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ.....	69
СУЛІМЕНКО Д. В. ЩОДО ПИТАННЯ ПОНЯТТЯ Й ПРАВОВОГО ЗНАЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ.....	75

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

КАРЦИГІН Д. С. ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПІВПРАЦІ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ...	80
ШАРАПОВА С. В. ОСОБЛИВОСТІ ТА ОЗНАКИ КОМПЛЕКСНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ.....	87
ШЕХОВЦОВ В. В. ЗБАЛАНСУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ТА ПРИВАТНИХ ІНТЕРЕСІВ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ НА ТВАРИННИЙ СВІТ.....	93

Список використаних джерел:

1. Кравчук А. Злочини та інциденти ненависті в Україні. Київ : Центр «Наш світ», 2018. С. 3–38.
2. Нестерович В. Вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів: проблеми конституційної теорії та практики : монографія. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. 736 с.
3. Еникеева Д. Сексуальная жизнь в норме и патологии : в 2-х кн. Донецк : Сталкер. 1997. 400 с. Кн. 2. С. 142–260.
4. Долаючи перешкоди. Становище ЛГБТ в Україні у 2018 році. Київ : Центр «Наш світ», 2019. С. 30–55.
5. Лоренц К. Агрессия (так называемое «зло»). Человек находит друга. Пер. с нем. и англ. Москва : РИМИС, 2013. С. 32–66.
6. Маслоу А. Мотивация и личность. Пер. с англ. 3-е изд. Санкт-Петербург : Питер. 2019. С. 67–89.
7. Джеймс С. Гротштейн. Расщепление и проективная идентификация Москва : Институт общегуманитарных исследований, 2017. С. 9–18.
8. Столяренко О. Психологія особистості : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. С. 89–92.
9. Елинек Я. Большой иллюстрированный атлас первобытного человека. Пер. Е. Фиштейна / под ред. В. Алексеева. 3-е изд. Прага : Артия, 1985. С. 37–119.
10. Менегетти А. Психосоматика. Пер. с ит. Москва : БФ «Онтопсихология», 2007. С. 227–280.
11. МКХ-10. V розд.

ОРЛОВСЬКИЙ О. Я.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри приватного права
(Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича)

**УДК 349.3:340.132](477)
DOI**

**ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

У статті проаналізовано теоретико-правові підходи до розуміння поняття застосування норм права соціального захисту. З'ясовано, що застосування норм є однією з найважливіших форм реалізації права соціального захисту, мірилом його ефективності. Сьогодні можна виокремити три концептуальні підходи до розуміння поняття правозастосування: як особливої форми реалізації норм права, яка здійснюється державними та громадськими організаціями в межах їх компетенції у формі владно-організуючої діяльності з конкретизації норми права; як владної діяльності органів держави чи інших органів, повноваження яких делегує держава, які видають індивідуальні акти на основі норм права; як форми реалізації норм права, яка включає юридично-організаційну діяльність

держави із втілення правових норм щодо конкретних суб'єктів. Обґрунтовано, що застосування права не можна розглядати як різновид виключно державної діяльності. Тому правозастосовна діяльність є не тільки процесом реалізації права соціального захисту, а і своєрідним його результатом. Стверджується, що в основі сучасного розуміння застосування норм права соціального захисту повинна лежати доктрина природного права, заснована на цінностях людського життя, людської гідності, свободи та верховенства права. Природне право є частиною соціальної реальності, яка відображає єдині принципи та цінності, що панують у природі та суспільстві. Призначенням правозастосування є сприяння реалізації суб'єктами права соціального захисту їх прав і свобод. Сформульоване визначення поняття застосування норм права соціального захисту як діяльності компетентних, спеціально уповноважених органів у сфері соціального захисту щодо розробки, підготовки та прийняття індивідуально визначених рішень у конкретній справі. Розкрито основні ознаки правозастосування у сфері соціального захисту, зокрема: соціальне призначення застосування норм права; зазвичай це владна діяльність, яка породжує правові наслідки та гарантується можливістю застосування санкцій; комплексний характер; наявність декількох послідовних стадій правозастосування; це невід'ємна складова системи соціального захисту; здійснення за встановленою процедурою; наслідком правозастосування є прийняття індивідуальних юридичних рішень у сфері соціального захисту; відображення прийнятих рішень у юридично встановленій формі (актах застосування права соціального захисту).

Ключові слова: соціальний захист, застосування права, реалізація права, ефективність застосування права, природне право.

Orlovsky O. Ya. Application of social protection law rules: theoretical and legal aspects

The article under discussion deals with theoretical and legal approaches to understanding the concept of application of social protection law. It has been ascertained that the application of norms is one of the most important forms of implementation of social protection law, a measure of its effectiveness. Today, there are three conceptual approaches to understanding the concept of law enforcement: as a peculiar form of implementation of the norms of law, which is administered by state and non-state organizations within their competence in the form of government-organizing activities, with the aim of specifying the norms of law; as a power activity of state and other bodies, whose authorities are delegated by the state and which issue individual acts on the basis of the norms of law; as a form of implementation of the norms of law, which includes state's legal and organizational activities regarding the implementation of the norms of law on specific subjects. In addition, the article justifies that the application of law cannot be regarded as a form of purely state activity. Therefore, enforcement of the norms of law is not only a process of exercising social protection rights, but also its peculiar outcome. The author of the article claims that the doctrine of natural law, based on the values of human life, human dignity, freedom and the rule of law, must be the basis for a modern understanding of the application of social protection law. Natural law is a part of social reality that reflects the common principles and values prevailing in nature and society. The purpose of enforcement of the norms of law is to facilitate the guarantee of natural persons' social security, rights and freedoms. An attempt has been made to work out the definition of the concept of application of the norms of social protection law as an activity of competent, specially authorized bodies in the field of social protection regarding the development, preparation and adoption

of individually determined decisions on a particular case. There have also been revealed the basic features of law enforcement in the field of social protection, in particular: social purpose of the application of the norms of law; as a rule, it is a power activity that produces legal consequences and is ensured the possibility of sanctions; complex nature; the presence of several successive stages of law enforcement; it is an integral part of the social protection system; implementation, according to the envisaged procedure; law enforcement results in individual legal decisions in the field of social protection; the display of the decisions taken in a legally established form (acts of application of social protection rights).

Key words: *social protection, application of law, implementation of law, effectiveness of law application, natural law.*

Вступ. Застосування норм права є однією з найважливіших форм реалізації права, критерієм його дієвості й ефективності. Розробка та впровадження механізму застосування права є необхідною передумовою повноцінного функціонування соціальної держави. Сучасний стан застосування норм права соціального захисту, на жаль, є неефективним та неякісним. Прямим наслідком цього є негативний дисбаланс у врегулюванні соціально-забезпечувальних відносин, диспропорційність і недосконалість всієї системи соціального захисту. Це зумовлює необхідність організації правозастосовної діяльності таким чином, щоб рівень її ефективності максимально повно гарантував соціальну стабільність і соціальний захист.

Постановка завдання. Метою статті є теоретико-правове дослідження природи застосування норм права соціального захисту, аналіз його сутності та визначення ознак.

Результати дослідження. Серед вчених-правників немає єдності у розумінні поняття «застосування права». Зокрема, правозастосуванням вважають форму реалізації права, результатом якої є прийняття управлінських рішень [1, с. 13]. Домінуючою є позиція щодо владного аспекту правозастосовної діяльності, тобто діяльності компетентних органів держави щодо прийняття індивідуально-конкретних розпоряджень. Вчені підкреслюють, що реалізація норм права – це різноманітний процес практичного здійснення правових вимог у діяльності тих чи інших суб'єктів [3, с. 210]. Принципово інша позиція у ряду вітчизняних науковців, які підкреслюють, що, по-перше, йдеться лише про державні органи або інші органи, уповноважені державою, а також і посадових осіб, хоча директор підприємства, правління акціонерного товариства, які накладають дисциплінарні стягнення, не відносяться до державних органів чи посадових осіб цих державних органів, а також до інших органів, яким держава делегує свої повноваження. По-друге, переривання, припинення правопорушень є лише одним із заходів і водночас результатом застосування права, нарівні із запобіганням правопорушенням, покаранням з метою перевиховання або відшкодування заподіяної шкоди тощо. По-третє, правозастосування може мати не лише охоронний, а й регулятивний, виконавчий чи стимулюючий і заохочувальний характер [4, с. 11]. Варто навести позицію відомого вченого В.Г. Ротаня, який наголошує, що відсутність наукових досліджень з проблематики правотлумачення і правозастосування веде до прийняття судових рішень, у яких зміст закону тлумачиться не тільки неадекватно, а й всупереч соціальній реальності [5, с. 30]. Вважаємо таку позицію цілком обґрунтованою та справедливою.

М.О. Борисенко розуміє застосування права як одну з багатьох, але однозначно не єдину форму реалізації права. Розмежовуючи поняття «реалізація права» та «застосування» права, автор зауважує, що перше з названих є більш широким і багатогранним, а друге – вузьким, але з притаманними особливостями [6, с. 275]. Ю.П. Пацурківський справедливо виділяє декілька проявів застосування права: 1) особлива форма реалізації права; 2) організаційно-юридична діяльність компетентних органів із метою створення умов, необхідних для реалізації ними таких норм; 3) як категорія, що належить до процесу реалізації та є характерною ознакою його здійснення [7, с. 59]. М.І. Козюбра вважає, що застосування норм права є необхідним, зокрема: коли закріплені нормами права і обов'язки осіб через їх

підвищену соціальну значимість, можуть бути реалізовані лише після винесення індивідуально-владного рішення; коли необхідно встановити наявність або відсутність факту, що має юридичне значення (факт інвалідності); якщо скоєно правопорушення і необхідно визначити міру юридичної відповідальності [8, с. 263]. У цьому контексті право на соціальний захист не може бути реалізоване, поки його обсяг не буде визначений судовим рішенням.

Традиційно вчені виділяють правозастосування як найважливішу форму реалізації права. Можна виділити три концептуальні підходи до розуміння поняття правозастосування: як особливої форми реалізації норм права, яка здійснюється державними та громадськими організаціями в межах їх компетенції у формі владно-організуючої діяльності з конкретизації норми права; як владної діяльності органів держави чи інших органів, повноваження яких делегує держава, які видають індивідуальні акти на основі норм права; як форми реалізації норм права, яка включає юридично-організаційну діяльність держави із втілення правових норм щодо конкретних суб'єктів [9, с. 263].

О.М. Юхимюк пропонує розширити термін «правозастосування» через включення до його змісту системи принципів і норм (правил поведінки). Правозастосування, на думку автора, є правовою формою діяльності уповноважених компетентних суб'єктів, спрямована на реалізацію норм і принципів права у конкретних життєвих ситуаціях шляхом винесення індивідуально-конкретних рішень [10, с. 53]. О.Ф. Скакун визначає застосування норм права (правозастосовну діяльність) як владно-організаційну діяльність уповноважених державних органів, організацій та посадових осіб, яка здійснюється у процесуально-процедурному порядку і полягає в реалізації норм права шляхом винесення юридичних рішень щодо конкретних суб'єктів із конкретних питань [11, с. 414]. А. Перепелюк розглядає правозастосування як управлінську, державно-владну, організуючу діяльність компетентних суб'єктів права. Її кінцевим результатом є реалізація правових норм шляхом прийняття індивідуально конкретизованих приписів [12, с. 61].

П.М. Рабінович визначає застосування правових норм як здійснювану компетентними державними органами, уповноваженими на це громадськими об'єднаннями або їх посадовими особами організаційно-правову діяльність, результатом якої є встановлення піднормативних, формально обов'язкових індивідуальних правил поведінки персоніфікованих суб'єктів [13, с. 528]. Однак надалі вчений пише, що «застосування юридичних норм є юридичною діяльністю компетентних державних органів, їх посадових осіб, а також уповноважених на це законом органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань і їх посадових осіб, яка полягає у встановленні піднормативних формально обов'язкових індивідуальних правил поведінки персоніфікованих суб'єктів з метою створення умов, необхідних для реалізації цими суб'єктами таких норм» [14, с. 169].

Вважаємо, що застосування права не можна розглядати виключно як різновид лише державної діяльності. Повною мірою погоджуємося з думкою тих вчених, які вважають правозастосовну діяльність не тільки процесом реалізації права, а й своєрідним його підсумком, результатом [4, с. 16].

У науці права соціального захисту вчені акцентують увагу на тому, що правозастосування дозволяє виявити прогалини в праві та ліквідувати їх шляхом: 1) прийняття правозастосовного піднормативного акта; 2) шляхом удосконалення чи прийняття нової норми права, яка б ліквідувала виявлену у процесі правозастосування прогалину в праві [4, с. 9]. Г.П. Чернявська звертає увагу на специфічну природу процедурних правовідносин у сфері соціального забезпечення, адже у їх межах відповідні уповноважені суб'єкти здійснюють правозастосування. Правозастосуванням, вважає автор, є втручання повноважних суб'єктів у процес правореалізації, який зазвичай не потребує такого втручання, полягає у діях всіх учасників правовідносин, які дотримуються заборон, виконують обов'язки, користуються правами [15, с. 37–38].

Загальнотеоретичні напрацювання стали базою для розуміння правозастосування у науці права соціального захисту та трудового права. У трудовому праві правозастосування вчені розуміють як діяльність державних органів і їх посадових осіб, органів і посадових осіб

роботодавця, спеціальних органів, спрямована на виникнення, призупинення, зміну, припинення чи поновлення трудових правовідносин, заохочення працівників та притягнення до дисциплінарної та матеріальної відповідальності, вирішення колективного трудового спору, результатом якої, прийняття індивідуального піднормативного акта, що безпосередньо ми не за собою правові наслідки та встановлює формально обов'язкові індивідуальні правила поведінки персоніфікованих суб'єктів трудового права [4, с. 23].

Домінуючим у науці права соціального захисту стало виключно позитивістське розуміння застосування права, засноване на його державно-владному характері. Позитивістське праворозуміння має державоцентристську спрямованість, орієнтоване на державу, а не на людину. Позитивізм почав посідати домінуючі позиції у правовій науці із утвердженням радянського тоталітаризму. М.М. Шумило справедливо зазначає, що це було спрощене розуміння права і правовідносин. Воно отримало надалі назву вульгарно-матеріалістичного розуміння права [16, с. 51]. За концепціями юридичного позитивізму людина є пасивним об'єктом правотворення, ззовні регламентується варіативність її поведінки. Людині відводиться роль спостерігача за правотворчими процесами та виконавця поставлених державою норм. Наслідком цього, як влучно підкреслює М.І. Козюбра, є відокремлення людини від правових явищ, її своєрідна ізоляція від правових процесів [8, с. 46]. На принципово інших позиціях ґрунтується доктрина природного права. Р.О. Гаврилук із цього приводу пише: «природно-правова традиція правопізнання нині стала витребуваною життям сильніше, ніж будь-коли раніше. Природне розуміння права є надзвичайно важливою умовою продовження існування людської цивілізації. Антропоцентризм іманентно містить у собі вимогу співрозмірності соціальних перетворень людини й окреслює людськомірні межі втручання влади у людське буття» [17, с. 757]. Сьогодні простежується відродження звернення до природного права як частини соціальної реальності, яка відображає єдині принципи та цінності, що панують у природі та суспільстві. Такий підхід відображено і у рішеннях Конституційного Суду України, який вважає, що право не обмежується законодавством як однією з його форм, а охоплює й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, звичаї, традиції, принципи права тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим його культурним рівнем. Це заперечує винятково формальний підхід до розуміння права та передбачає виявлення нових, сутнісних його властивостей [18, с. 292].

На нашу думку, в основі сучасного розуміння застосування норм права соціального захисту повинні лежати комунікативні концепції права, в основу яких покладено принцип інтерсуб'єктивності, взаємодії людей. Тому вивчення права як людського феномену, тобто права, що створюється людьми, спрямоване на забезпечення нормальної їх життєдіяльності та здійснюється людьми, є, як М.І. Козюбра, «людським правом» [8, с. 48] – одне з основних завдань сучасної теорії права і права соціального захисту зокрема.

О.Ю. Говорухіна зазначає, що правозастосування у сфері соціального забезпечення характеризується як загальними ознаками застосування права, так і ознаками, притаманними лише застосуванню норм права соціального захисту. Вчена виділяє дві основні форми правозастосування – оперативно-виконавчу, де існують регулятивні відносини і застосовуються диспозиції норм права, і правоохоронну, де існують охоронні відносини та застосовуються правові санкції [19, с. 7]. Натомість М.І. Козюбра справедливо зауважує, що реалізація і застосування норм права у вітчизняному загальнотеоретичному правознавстві зазвичай розглядається як обезлюднений («безлюдний») процес [8, с. 234]. Людина переважно виступає не як автономний і творчий суб'єкт, а фактично як об'єкт права, нерідко навіть тоді, коли йдеться про захист прав і свобод людини [20, с. 486]. Варто погодитися із твердженням вченого, що за усталеними формами реалізації норм права та традиційною позитивістською термінологією завжди стоять живі люди з їх індивідуальними особливостями – персональним досвідом, світоглядом, менталітетом, стилем мислення тощо. І саме від них залежить ступінь втілення вимог норм права в життя, тобто перетворення їх з абстрактної моделі поведінки на реальну, фактичну норму, інакше кажучи, з належного в наявне [8, с. 235].

О.В. Легка пропонує чітко розмежовувати застосування норм права як форму владного індивідуально-правового регулювання від виконання, дотримання і використання як

форм саморегуляції учасниками реалізації правових норм власної поведінки. Вчена вважає, що правильніше вважати застосування норм права як спосіб забезпечення їх правореалізації у всіх випадках і видах правозастосовної діяльності [2, с. 12].

В основі правозастосування, справді, лежить владна діяльність, яка породжує імперативні правові наслідки і гарантується можливістю застосування санкцій. Проте сучасне право соціального захисту ґрунтується на оптимальному поєднанні імперативного та диспозитивного способів правового регулювання соціально-забезпечувальних відносин. Важливість державної складової частини правозастосування не піддається сумніву, однак сучасний механізм надання соціального забезпечення та соціальних послуг зумовлює все більш ширше використання недержавних форм і методів врегулювання відносин між суб'єктами. Ознакою правозастосування у сфері соціального захисту є також його здійснення лише уповноваженими на це суб'єктами. Вважаємо за недоцільне виокремлювати домінуюче становище органів влади у процесі правозастосування. Адже правозастосовні повноваження можуть делегуватись також суб'єктам, наділеним публічними функціями. Наступною ознакою правозастосування є те, що воно виступає невід'ємною складовою загальної правової системи соціального захисту. Без правозастосування неможливе ефективне регулювання соціально-забезпечувальних відносин. Тому застосування норм права соціального захисту є важливим фактором, який суттєво впливає на правове регулювання відносин у сфері соціального захисту. Застосування норм права соціального захисту має комплексний характер, адже здійснюється паралельно з іншими формами реалізації права, інколи навіть перетинається з ними. Суб'єкт правозастосування не лише безпосередньо застосовує норми права соціального захисту, але одночасно зобов'язаний використовувати норми матеріального і процесуального права, щоб максимально реалізувати принцип законності у правозастосовній діяльності. Крім того, застосування норм права соціального захисту є індивідуальною діяльністю, тобто вирішенням конкретної справи, аналізом окремого страхового випадку. Правозастосування передбачає прийняття індивідуальних приписів, які мають конкретного соціального адресата і розраховані на врегулювання окремої правової ситуації. Важливою ознакою правозастосування є його здійснення за встановленою процедурою, яка регламентована правом соціального захисту. Поведінка суб'єктів чітко регламентована, визначена правовими рамками та формами, строками і процедурно формалізована. Це надає йому ефективності, зрозумілості та впорядкованості. Наслідком застосування норм права соціального захисту є правозастосувальні акти, які є правовим засобом надання певним велінням статусу індивідуальних приписів.

Висновки. Застосування норм права соціального захисту – це діяльність компетентних, спеціально уповноважених органів у сфері соціального захисту щодо розробки, підготовки та прийняття індивідуально визначених рішень у конкретній справі. Основними ознаками правозастосування у сфері соціального захисту є: соціальне призначення застосування норм права; як правило, це владна діяльність, яка породжує правові наслідки і гарантується можливістю застосування санкцій; комплексний характер; наявність декількох послідовних стадій правозастосування; це невід'ємна складова частина системи соціального захисту; здійснення за встановленою процедурою; наслідком правозастосування є прийняття індивідуальних юридичних рішень у сфері соціального захисту; відображення прийнятих рішень у юридично встановленій формі (актах застосування права соціального захисту). В основі ознак правозастосування у сфері соціального захисту повинна лежати теза про те, що воно є стадією реалізації норм права соціального захисту. Виходячи якраз із людиноцентристського спрямування сучасної доктрини права, призначенням правозастосування є сприяння реалізації суб'єктами права соціального захисту їх прав і свобод. Сучасні правопізнавальні процеси об'єктивно зумовлюють необхідність перегляду усталеного позитивістського підходу до розуміння застосування норм права. У центрі правозастосовної діяльності у праві соціального захисту повинна перебувати людина, яка прагне задовольнити життєві потреби – забезпечити гідний рівень життя, пенсійного забезпечення, соціальних послуг, медичного обслуговування тощо. Саме від соціальних потреб людини залежить ефективність втілення

вимог норм права соціального захисту у соціально-правову дійсність, тобто перетворення їх з абстрактної моделі поведінки на реальну, фактичну норму.

Список використаних джерел:

1. Теория государства и права: Курс лекций / под ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько. Москва : Юристъ, 2001. 776 с.
2. Легка О.В. Застосування норм права як спосіб організації реалізації норм права. URL: file:///C:/Users/%D0%AF/Desktop/%D0%9A%D1%83%. С. 12–14.
3. Теорія держави і права : навчальний посібник / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, Є.Л. Лисенков та ін. ; за заг. ред. С.Л. Лисенкова. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 368 с.
4. Проблеми застосування трудового та пенсійного законодавства : монографія / Н.М. Хуторян, Я.В. Сімутіна, М.М. Шумило та ін. Київ : Ніка-Центр, 2015. 316 с.
5. Ротань В.Г. Дослідження проблем правотлумачення і правозастосування як актуальна задача науки трудового права. *Трудове законодавство: шляхи реформування* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м Харків 12 квітня 2013 р.) / за заг. ред. К.Ю. Мельника / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2013. С. 28–31.
6. Борисенко М.О. Поняття та форми реалізації права. URL: www.par.in.ua. С. 274–276.
7. Пацурківський Ю.П. Реалізація права: поняття, зміст, співвідношення з суміжними категоріями. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Правознавство»*. 2012. Вип. 636. С. 59–64.
8. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
9. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
10. Юхимюк О.М. Співвідношення понять «правозастосування» та «застосування норм права». *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 53–56.
11. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. Київ : Алерта, 2016. 524 с.
12. Перепелюк А. Природа правозастосування як елемента правової системи. *Юридичні і політичні науки*. 2011. № 53. С. 59–64.
13. Рабінович П.М. Застосування правових норм. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / редкол. : Ю.С. Шемшученко та ін. Київ : Українська енциклопедія імені М.П. Бажана, Т. 2. 1999. 744 с.
14. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : навчальний посібник. Львів : Край, 2008. 224 с.
15. Чернявська Г.П. Процедурні правовідносини соціального забезпечення : дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2014. 21 с.
16. Гаврилюк Р.А. Методологическая традиция доктрины естественного права : монография. Черновцы : Черновицкий нац. ун-т, 2012. 788 с.
17. Шумило М.М. Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення : монографія. Київ : Ніка-Центр, 2016. 680 с.
18. Гришук О.В., Попов Д.І. Застосування природного права під час здійснення судового угляду: філософсько-правовий вимір. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 291–299.
19. Говорухина Е.Ю. Применение норм права социального обеспечения: вопросы теории и практики : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Екатеринбург, 2006. 24 с.
20. Честнов И.Л. Постклассическая теория права : монография. Санкт-Петербург : Издательский Дом «Алеф-Пресс», 2012. 650 с.

